

אם כן אין הדבר כפי שאמרת, אלא **היכא** דיהיב ליה הקונה למוכר **סלע** [אם נותן הלוקח סלע עבור קטנית מרובה], **מוזלי** גביה **טפי** [מוזילים לו באופן יחסי יותר]! ?
אמר ביאר רב **פפא** :

זה שאמרנו כי הקטנית בסלע היא הקטנית בפרוטה, היינו **באתרא דכילי בכני** [במקום שמוכרים בכלים שיש בהם מידה מסוימת]

דאמר ליה המוכר ללוקח: **כנא כנא בפרוטה** כל כנא בפרוטה אחת, ואם רצונך לקנות בסלע שלח עוד כלים לפי אותו מחיר וקח, ואיני חוזיל לך עבור הקניה המרובה ולא כלום.

תא שמע ממשנתנו שאין מוכר מקפיד שלא ימכרו קרקע אחת בשני מכירות, ואף שעל ידי כך יוצאים עליו שטרות רבים:

היתה כתובתה של האלמנה **ארבע מאות זיז**, וחילקה את הקרקע השווה ככל כתובתה למספר לקוחות, ומכרה לזה **במנה** ולזה **במנה**, ולאחרון **יפה מנה ודינר במנה**, הרי המכר של האחרון שהפסידה בו את היתומים **בטל**, ואילו של כולן **מכרן קיים**.

הרי שאף על פי שהיא נשלחה למכור את הקרקע כולה ביחד, ואילו היא חילקה את הקרקע למספר לקוחות אין מכרה בטל. (2)

השליח מעביר על שליחותו שלא קנה לו בכל שש הסלעים חלוק יקר יותר.

דיקא נמי שמטעם זה סובר רבי יהודה שבעל הבית לא מעל, דהא **קתני** בסיפא של אותה משנה:

מודה רבי יהודה בקטנית שאם אמר לו לקנות בדינר זהב, והלך השליח וקנה קטנית רק בשלש סלעים, ובשאר קנה דבר אחר **ששניהם** — המשלח והשליח — **מעלו**.

ב-צט-ב כיון שהקטנית בסלע היא קטנית בפרוטה לפי מספר הפרוטות שבסלע.

כלומר: אין הפרש מחיר לכל מדה של קטנית בין קטנית מועטת לקטנית מרובה, ואם נמכרת מדה מסוימת של קטנית בפרוטה, אף אם תקנה בסלע לא יתנו לך אלא את אותה מידה כשהיא מכפלת במספר הפרוטות שבסלע.

ובקטנית אין יכול לומר בעל הבית לשליח: למה לא קנית בכל הכסף שנתתי לך קטנית כדי שיוזל מחירם יותר. (1)

ומסקינן: **שמע מינה!**

ומקשינן: **היכי דמי** באיזה אופן אתה אומר שהקטנית בסלע היא קטנית בפרוטה?

אילימא באתרא דמוזבני בשומא [אם במקום שמוכרים לפי אומדן] —

לך לקנות מן הקטנית כמות כפולה כדי שיוזל מחיר כל הקטנית שקנית; ואין השליח יכול לומר: לא ידעתי שיש לך צורך בכמות כפולה של קטנית.

2. כתב הריטב"א: פירוש, דאף על גב שאין

ספרים שכתוב בהן בהדיא "דהוה שוה טפי מתרתי סרי", וראה עוד בדבריהם.

1. נראה מדברי הגמרא, שאילו היה אכן מוזל מחיר הקטנית באופן יחסי בקניה גדולה, היה פטור המשלח משום שהיה אומר לשליח: היה

מאי? האם יש במה שאמר "לאחד" גילוי דעת שהוא מקפיד על מכירה לשנים ואם כן המכר בטל, או לא?

רב הונא אמר: כיון שאמר "לאחד" הרי משמעות הדברים היא: **ולא לשנים**, ואם מכר השליח לשנים הרי המכר בטל.

רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו:

"לאחד" משמע: **ואפילו לשנים**, "לאחד" משמע: **ואפילו למאה**, כי אין דרך אנשים להקפיד על ריבוי השטרות,⁽³⁾ ואף זה אינו מקפיד על כך, כי אם היה מקפיד היה אומר בפירוש "ולא לשנים", אלא שכך היא הדרך להתבטאות "צא ומכור לאחד".

אי קלע רב נחמן לסורא, נקלע רב נחמן לעיר סורא, **עול לגביה** [נכנסו אליו] **רב חסדא ורבה בר רב הונא**, ואמרו ליה לרב נחמן: **כי האי גוונא** — שאמר המשלח "לאחד" סתמא — **מאי?**

אמר להו רב נחמן: "לאחד" **ואפילו לשנים**, "לאחד" **ואפילו למאה**.

אמרו ליה רב חסדא ורבה בר רב הונא לרב נחמן:

האם **אף על גב דטעה שליח ומכר בזול** את

ומשנינן: **כדאמר רב שישא בריה דרב אידי** — בסוף הסוגיא — דמיירי משנתנו **בקטיני** [חלקות קרקע קטנות שאין סמוכות זה לזה, ואין ראויים להמכר לאדם אחד].

הבא נמי, כלומר: אף אנו נאמר ליישב את הקושיא שהקשינו: משנתנו מיירי **בקטיני**, ובהכרח נמכרות הן לארבעה בני אדם.

פשיטא, דין זה פשוט הוא, שאפילו אם תמצוי לומר שהאומר: "זבין לי כורא וזבין לי ליתכא" המכר קיים:

בכל זאת אם **אמר המשלח לשליח "צא ומכור בית כור משדותי לאיש אחד ולא לשנים"**, והעביר השליח על דעתו של בעל הבית ומכר לשנים —

הרי **אמר ליה בפירוש: לאחד ולא לשנים** ומכרו בטל, שהרי גילה המשלח בדעתו שמקפיד הוא שלא יצאו עליו שטרות רבים.

ואך מה שיש לדון בו — גם אם תמצוי לומר שאם אמר לו לשליח "זבין לי כורא", והוא מכר לו רק ליתכא, המכר קיים, במקרה —

שאמר ליה המשלח לשליח: צא ומכור את בית הכור "לאחד"! ואמר זאת **סתמא**, ולא פירש לו "ולא לשנים", והלך השליח ומכרו לשנים —

אפילו אם היה אפשר למכור כאחד. וראה מה שכתב רש"י בסוף הסוגיא.

3. כן כתב רש"י; ובפשוטו, אי אפשר לומר שכוונתו היא, שאכן פשוט הוא שאין דרך אנשים להקפיד על כך, שהרי הגמרא מסתפקת לעיל בדין "זבין לי כורא וזבין ליתכא" אם

הנידון במשנתנו בשליח ממש, שהרי לעצמה היא מוכרת ועל כרחם של היורשים, מכל מקום אם בשליח בעלמא אפוישי שטרא קפידא הוי, והפסד של בעל הבית הוא, אף כאן היה לנו להקפיד שלא תמכור בחלקים כדי שלא יהא ריעותא ליתומים כיון שאפשר לעשות באופן אחר, ומשנתנו הרי שנויה היא בסתם, ומשמע

ומשום דאמר ליה המשלח לשליח: לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [לתקן עבורי שלחתיך, ולא לעוות עבורי, ולקלקלני].

ומוכיחה הגמרא כסברא זו:

ומנא תימרא דשאני בין שליח לבעל הבית, ומנין לנו לומר, שאכן יש לחלק בין שליח לבעל הבית?

דתנן במסכת תרומות:

האומר לשלוחו: "צא ותרום לי מכריי", הרי השליח תורם בדעת בעל הבית, כפי שהוא מכירו, אם עין רעה לו, הרי השליח תורם

הקרקע שהוא נשלח למכור — יהא מכרו קיים? (4)

אמר לחו רב נחמן: דטעה שליח לא קאמינא [באופן שטעה השליח לא אמרתי], ומכרו בטל. (5)

אמרו ליה לרב נחמן: והאמר מר במשנה בפרק הזהב: אין אונאה לקרקעות, ולמה יתבטל המקח כשנתאנה המשלח על ידי שמכר שלוחו בזול?! (6)

אמר להם רב נחמן: הני מילי היכא דטעה בעל הבית עצמו ונתאנה, אבל אם טעה השליח ונתאנה בעל הבית על ידו, באופן זה מתבטל המקח אפילו בקרקע.

אנשים סומך הוא על שיקול דעתו של השליח ומסכים לזה, אבל אינו מעלה בדעתו אפשרות של טעות ואינו מסכים על זה.

6. לפי שיטת רש"י, כוונת הגמרא להקשות מן המשנה בפרק הזהב נו א: "אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות", והיינו שאונאת מוכר ללוקח שמכרו בדמים מרובים, או אונאת לוקח למוכר אינן בכלל דין אונאה שבתורה, ובגמרא שם מתבאר הטעם, משום שהם נתמעטו מפרשת אונאה שבתורה.

ולשיטתו צריך ביאור מה ענין זה לכאן, וכי כשטעה השליח במחיר, אנו דנים שיתבטל המקח מדין אונאה שבתורה, והרי הטעם הוא ודאי משום שלא נשלח לעשות טעות, ואם כן אין ללמוד ממשנה זו לכאן, וראה מה שכתב הריטב"א בזה.

והתוספות דחו פירושו מטעמים אחרים, ומפרשים, שהקושיא היתה ממה שמצינו [בכבא מציעא קח א] אף לענין שליח שאין אונאה לקרקעות, ראה דבריהם בביאור הקושיא והתירוץ.

המכר קיים מטעם קפידא זו; וכוונתו היא, שסוגייתנו כאן דנה ב"אם תמצי לומר" ש"זבין לי כורא וזבין ליתכא" המכר קיים [ראה רש"י ד"ה לאחד], והיינו משום שאין הם מקפידים, ולזה כתב רש"י שאין דרך בני אדם להקפיד, כן נראה לכאורה כוונת רש"י, ועל דרך זה נתבאר בפנים.

4. השאלה אינה מובנת, כי מה ענין זה אצל זה!?

והתוספות ביארו: הואיל וסבירא לך, דהיכא דלא פירש דבריו, הטיל דעתו על השליח לעשות כרצונו, שהרי כך אמרת "לאחד ואפילו למאה", אף אנו נאמר שנתרצה גם בטעותו של השליח, הכי נמי לילך אחר דעתו של השליח; וצריך תלמוד אם ניתן להעמיס כן בדברי רש"י בד"ה לאחד.

וראה מה שכתב הריטב"א בביאור "לאחד ואפילו לשנים", ובמה שכתב בביאור דמיון טעה שליח לדין "אחד ואפילו לשנים".

5. התוספות ביארו: שרק לענין מכירה לכמה

טעה השליח והפסיד את בעל הבית, אין מועילים מעשיו של השליח, ואילו אם טעה בעל הבית עצמו ויצא נפסד, אין מעשיו בטלים.

תא שמע ממשנתנו:

היתה כתובתה ארבע מאות זוז וראויה להמכר לאדם אחד, והלכה האלמנה ומכרה לזה במנה ולזה במנה, ולאחרון שזה מנה, ודינר במנה, מכרו של אחרון הרי הוא בטל, ושל כולן מכרן קיים.

ואם תמצי לומר שריבוי שטרות הוא דבר שדרך בני אדם להקפיד עליו, אם כן כאשר המכר הוא בקרקע של יתומים, כיון שאנחנו, יד היתומים אנחנו, יש לנו לומר שהמכר בטל, ולמה שנינו שמכר כולם קיים!?

אמר תירץ רב שישא בריה דרב אידי: משנתנו עוסקת בקטיני [בחלקות קרקע קטנות], שדרך הוא למוכרן לארבעה בני אדם, כי אין הן ראויות לאדם אחד.

מתניתין:

שום (11) הדיינין, דיינים ששמו את נכסי

אחד מששים, ואם עין יפה לו, תורם השליח אחד מארבעים. (7)

ואם אינו יודע השליח את דעתו של בעל הבית, הרי זה תורם בעין בינונית שהיא אחד מהמשים.

ואם היתה דעתו של בעל הבית לתרום אחד מחמשים, וטעה השליח באומדן דעתו של בעל הבית (8) ופחת עשרה שתרם אחד מארבעים, או שטעה באומדן והוסיף עשרה שתרם אחד מששים, הרי תרומתו תרומה. (9)

ומוכת, שאם טעה השליח והפסיד את בעל הבית אין מעשיו קיימים, אלא אם טעה בשיעור שעשוי אדם לטעות (10) דהיינו עד עשרה, אבל אם טעה השליח ביותר מעשרה וכגון שתרם אחד מעשרים, היות והוא דבר שאין עשוי השליח לטעות, לכן כיון שזה טעה אין תרומתו תרומה.

ואילו גבי בעל הבית, תניא, שנינו שמעשיו קיימים גם אם טעה ביותר משיעור זה:

דתניא: **תרם** בעל הבית, וטעה, ועלה בידו אפילו אחד מעשרים, הרי תרומתו תרומה.

ומוכת ששאני בין שליח לבעל הבית, שאם

בהערות לקמן ק א.

9. כן פירש רש"י כאן ובקדושין מב א, והתוספות הביאו שם פירוש הפוך: פחת עשרה היינו שתרם אחד מששים, והוסיף עשרה היינו שתרם אחד מארבעים, וראה שם.

10. על פי תוספות לקמן ק א ד"ה ומאי.

11. שי"ן ימנית, תוספות יום טוב, וראה שם

7. התרומה מן התורה אין לה שיעור, ומדרבנן שלש שיעורים יש: אחד מארבעים, וזו דרכו של בעל עין יפה שנותן הרבה תרומה, אחד מחמשים, וזו היא עין בינונית, ואחד מששים לבעל עין רעה, שמקמץ מליתן לכהנים תרומה; וראה מה שכתבו התוספות אסמכתא מן המקראות לשיעורים אלו.

8. פיסקא זו במשנה אינה המשך ל"ואם אינו יודע" אלא כפי שנתבאר בפנים, וראה בזה

מכרן — של הדיינין [שמכרו את נכסי הלוה למלוה] — בטל. (13)

רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קיים, ובגמרא יבואר עד כמה יהא הטעות ויהא המכר קיים.

הלוה למלוה שלא בפני הלוה או שלא מדעתו משום שלא היה שומע בקול בית הדין (12) —

שפיחתו שתות מערכם האמיתי של הנכסים והפסידו את הלוה, או הוסיפו שתות על ערכם האמיתי והפסידו את המלוה, הרי

שהמכר בטל, הוא הדין נמי לגבי אונאת לוקח, וכעין סברא זו כתב הר"ן בשם התוספות; וכתב על זה ב"פני יהושע" שלא נמצא כן ברש"י שלפנינו לא במשנה ולא בסוגיא.

ובספר הפלאה [בעמוד ב ד"ה והנה רש"י], כתב, שמכח קושיא זו פירש רש"י [בקדושין מב א] את המשנה בכית דין ששמו את הנכסים לבעל חוב עצמו, שבבעל חוב עצמו אין מקום לקושיית הרא"ש, שהרי לא מדעתו קנה הבעל חוב, אלא בית הדין הם שנתנו לו את השומא, ולכן אם הוסיפו שתות, הוא בטל.

וכעין זה כתב הר"ן בשם הרמב"ן, ד"שום" ששינוי כאן, היינו שהורידו לבעל חוב בשומא, שבית הדין יורד תחילה לשום, ומכריזין שמא ימצא יותר משומתן, ואם לא ימצאו נמי אלא כדי שומתן מוכרין, ואם לא מצאו אפילו כדי שומתן, אין מוכרין בפחות, אלא אומר לבעל החוב להפרע ממנו, וכיון שהבעל חוב בשומתן הוא יורד, אם פחתו לו והוסיפו לבעל הקרקע הדין נותן להחזיר, אבל לוקח מדעת עצמו, הרי הוא כשאר הלוקחין בקרקע שאין להם אונאה, וראה עוד מזה בהערה בהמשך המשנה.

והרא"ש כתב בשם הרבינו יונה ישוב אחר: כמו שהיתומים סומכים על בית הדין, כך הלוקח סומך עליהם שלא יעשו עול, ולא ירחמו בדין, והווי בית דין שלוחים של אלו ואלו, ולכן בין פחתו בית הדין שתות ובין הוסיפו שתות מכרן בטל, אבל בפחות משתות מכרן קיים, וראה עוד שם, וראה גם בתוספות יום טוב ובתוספות רבינו עקיבא איגר למשניות בשם הראב"ד.

בשם הערוך והמזרחי; ובגמרא לעיל צח א "אלמנה ששמה לעצמה", ופירש רש"י: לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה, וראה עוד שם "מאן שם לך", ובמה שהובא שם בהערות.

12. רש"י קדושין מב א, ומדברי הרא"ש בהערה הבאה נראה, שלדעת רש"י לאו דוקא באופן שהגבו בית הדין את הקרקע לבעל החוב עצמו, אלא הוא הדין אם מכרו בית הדין את השדה לאדם אחר כדי לפרוע את חובו, ראה שם ובדברי ספר "הפלאה" שהובאו שם לבאר דברי רש"י בקדושין.

13. לדעת הרא"ש משנתנו בדיינין שמכרו קרקע של יתומים לאחר, כדי להגבות לבעל החוב את חובו, ולפיכך הקשה: זה ששינוי "פיחתו שתות" מכרן בטל ניחא, כי נתאנו היתומים, [והר"ן כתב: "בשלמא פיחתו שתות, איכא למימר שאע"פ שאין אונאה לקרקעות, היינו במאי דעביד איהו גופיה, אבל במאי דעבדי אחרני יש אונאה כדאמרינן בגמרא גבי שליח; ובדין הוא דאפילו כל שהוא חוזר, אלא דמשום "כח בית דין" אמרו עד שתות, הילכך פיחת שתות שפיר"ן, אבל אם "הותירו שתות" שנתאנה הלוקח, למה יהא המכר בטל, לא יהא כח היתומים גרוע מכח אחר שאין אונאה לקרקעות! ?

וכתב הרא"ש, ש"מתוך פירוש רש"י משמע", דכיון דלגבי אונאת יתומים אנו אומרים

משום הטעם ש"אם [לא] כן מה כח בית דין יפה"?!?

או הוסיפו שתות מכרן קיים;

איבעיא להו בני הישיבה:

שליח⁽¹⁶⁾ שמכר את נכסי המשלח וטעה במחיר והפסיד את משלחו, דינו כמאן [כמי]?

אבל אם עשו אגרת בקורת⁽¹⁴⁾ ביניהן, כלומר: אם עשו בית הדין הכרזה קודם המכירה, שיבואו בני אדם לבקר את הנכסים ולהציע מחיר.

האם דינו כדיינים שמכרן קיים עד שתות, או כאלמנה שמכרה בטל אפילו בטעות כל שהיא, וכמו ששנינו לעיל [צח א]: היתה כתובתה מנה, ומכרה שוה מנה ודינר במנה, מכרה בטל?⁽¹⁷⁾

אפילו מכרו בית הדין שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה, הרי מכרן קיים.⁽¹⁵⁾

גמרא:

שנינו במשנה: שום הדיינין שפחתו שתות

יהושע" להתאים סוגיית הגמרא לעיל עם סוגיית הגמרא כאן.

וראה שיטות אחרות בזה בתוספות, וראה בדברי הריטב"א כאן, ורמב"ן רשב"א ור"ן בקדושין מב א.

וב"פני יהושע" כתב ליישב שיטת רש"י, שהגידון הוא בשליח האלמנה שמכרה על פי שומת בית דין; ולכאורה דבריו מחודשים, שיהא לגמרא צד שאם האלמנה בעצמה מכרה יהא מכרה בטל, ואם עשתה שליח למכור במקומה, יהא המכר קיים, אלא שלפי המבואר לקמן בשם התוספות ר"ד, שאלמנה היות ומוכרת היא לעצמה יש לה לדייק, וקונסים אותה משום שלא דייקה, יש אכן מקום לחלק בינה לבין שלוחה.

14. פירש רש"י: אגרת בקורת, הכרזה, ולשון "בקורת" שמבקרין אותה בני אדם על ידי הכרזה.

15. הקשה הר"ן לשיטת הרמב"ן שהובאה בהערה לעיל [וכעין זה היא שיטת רש"י לפי מה שכתב בספר "הפלאה", וכמובא בהערה לעיל], שמשנתנו עוסקת ב"מכירת" נכסי הלוח למלוה: "תמיהני, אפילו עשו אגרת בקורת, שוה מנה במאתים" אמאי קיים להוריד אותו במאתים בעל כרחו?! והרמב"ן ז"ל כתב, שאף הוא ביקר עליה וידע דמיה ואין מייפין כחו משל יתומים; ולא ידעתי, כי ביקר עליה מאי הוי, כיון שבעל כרחו לוקח אותה", וראה עוד שם.

16. כתבו התוספות שמשתימת דברי רש"י נראה שהסוגיא עוסקת אפילו בשליח סתם ולא דוקא בשליח בית הדין, ותמהו על דבריו מדברי הגמרא לעיל צט ב "אבל טעה שליח אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי"; ואולם כתבו אחר כך לפרש כפירוש רש"י, וחילקו, שהאמור לעיל מיירי בטעה יתר משתות, וספק הגמרא כאן הוא בטעה בפחות, וראה מה שהוסיף בזה ה"פני

17. כן כתב רש"י, והיינו שכל ספק הגמרא הוא דוקא אם השליח פחת שתות, אבל אם הוסיף השליח שתות והפסיד את הלוקח, בזה דינו כשאר אונאה; וכל שכן לשיטת רש"י עצמו, לפי מה שכתב בספר הפלאה, שאפילו בית דין שמכרו לאחר דינו כשאר אונאה, וראה מה שכתב הרי"ז.